M-am dus la birou devreme, aşa cum îmi plăcea mie, ca să am parte de câteva minute singur înainte ca primul pacient să sosească. Am aruncat o privire în camera încă umbrită – biroul, scaunele confortabile, canapeaua galbenă în faţa ferestrei. Practica psihiatriei era o satisfacţie profundă pentru mine. Vreme de treisprezece ani cât am lucrat ca medic, am avut adesea senzaţia că tratam doar părţi dintr-o persoană, ocupându-mă de simptomele bolilor mai degrabă decât de boală în sine. La Spitalul Memorial din Richmond, Virginia, unde am lucrat, la fel ca în orice spital mare şi modern, nu aveam timp să-mi cunosc pacienţii ca oameni. Nu aveam timp să ascult întrebările din spatele celor pe care le puneau pacienţii în camera de consultaţie.

Astfel că la vârsta de patruzeci de ani m-am întors la şcoală. Nu a fost uşor să-i cer soţiei să se mute din Richmond în Charlottesville, să dezrădăcinăm cei doi copii ai noştri de la şcoală, să renunţ la poziţia mea de preşedinte al Academiei de Practică Generală din Richmond şi să mă întorc pentru câţiva ani la studiu şi rezidenţiat. În următoarea duzină de ani după ce am luat această decizie, m-am bucurat de multe ori că am făcut-o, dar niciodată mai mult decât în aceste momente de linişte de la începutul zilei. Am deschis agenda de pe birou şi am aruncat o privire asupra programărilor pentru acea zi. Mildred Brown, Peter Jones, Jane Martin.[3] Apoi degetul meu s-a oprit.

Prima programare de după prânz era pentru Fred Owen. Uitasem că ieri a ieşit din clinica universităţii. Primisem raportul lui Fred cu o săptămână în urmă de la medicii lui Fred – „carcinom la plămâni cu metastaze la creier" – dar ştiam acest lucru deja. Fred murea de cancer la plămâni. L-am suspectat încă din septembrie, în urmă cu cinci luni, când a venit pentru prima oară la mine cu simptome de depresie severă. Depresia, tusea uscată, faptul că fuma mult în timpul şedinţelor noastre, toate acestea m-au alertat, aşa că i-am făcut o programare pentru o examinare completă la Spitalul Universitar din Virginia aici, în Charlottesville.

Se părea că Fred ignorase acea programare. În urmă cu trei săptămâni, trezindu-mi din nou suspiciuni, l-am examinat chiar aici, în această cameră. Nu aveam echipament adecvat, desigur, dar cu stetoscopul am auzit suficient. După aceea a fost la spitalul universitar, unde a fost supus unui set de analize şi consultaţii. Dar toate acestea au fost mai mult pentru siguranţa lui Fred decât pentru vreun dubiu care ar fi planat asupra diagnosticului.

Şi acum, la ora 1:00 în după-amiaza aceasta, va fi aici. Cum aş putea să-l ajut să facă faţă veştii înspăimântătoare că avea să moară? Făcuse paşi enormi în lunile în care venise aici, dar mai avea încă drum lung de bătut. Timpul era ceea ce avea el nevoie cu disperare. Şi timpul era ceea ce Fred nu mai avea.

Mai mult, acest cancer inoperabil care apăruse acum – abia avea patruzeci şi vreo cinci de ani – i se părea negarea absolută a tuturor avansurilor pe care le făcuse. Avea să fie exact dovada a ceea ce fobia lui i-a spus întotdeauna: că lumea şi fiecare om din această lume au conspirat împotriva lui încă din momentul naşterii sale. Problema era că nu se mai înşela. De la o mamă care l-a neglijat, trecând printr-o serie de familii adoptive, printr-o succesiune de şefi care l-au exploatat şi printr-o căsătorie dezastruoasă, nu a avut parte decât de relaţii bolnăvicioase. Ţinta noastră era să dezvoltăm relaţii mai sănătoase. Începând cu încrederea pe care o căpătase în mine, a ajuns să aibă pentru prima dată în viaţa lui parte de relaţii adevărate de prietenie. Şi acum era pe moarte! Trădarea finală tocmai avusese loc, ultima dovadă că jocul fusese aranjat dinainte împotriva lui încă de la început.

Printre alte programări din acea dimineaţă, gândurile mele continuau să se întoarcă la Fred. La prânz mi-am mâncat sendvişul pe care îl aveam la birou, pentru eventualitatea că ar fi apărut mai devreme. Dar s-a făcut ora 1:00, apoi ora 1:15, şi niciun semn de la Fred. A sosit la 1:35, prima oară în cinci luni când a întârziat la consultaţie.

— Nu te voi putea plăti, mi-a spus chiar înainte să se aşeze. Mi-am dat demisia în dimineaţa asta. Am răbufnit şi le-am spus ce cred despre ei. Au vrut să mai rămân până găseau pe cineva să mă înlocuiască, dar de ce ar merita ei să fac eu ceva pentru ei? Doctorii mi-au dat patru luni, continuă el aruncându-se în fotoliu şi scoţând un sunet care se vroia a fi un râs. Ce glumă, nu-i aşa, doctore? Toate săpăturile astea în trecut ca să o duc mai bine în viitor – doar că acum nu voi mai avea un viitor! Să-mi rezolv lucrurile cu mama, să-mi rezolv lucrurile cu soţia – toate astea sunt o pierdere de timp acum.

— Din contră, i-am spus. Aceste lucruri sunt mai urgente acum decât au fost vreodată. Viitorul tău depinde mai mult decât crezi de cât de prompt rezolvi treburile astea cu relaţiile.

S-a zgâit la mine, cu ochii lui răniţi, teribili la vedere.

— Viitorul meu? A spus ca un ecou. Tocmai ţi-am spus că mi-au dat patru luni, ceea ce înseamnă probabil patru săptămâni, pentru că doctorii mint şi ei, ca oricine altcineva. Pe bune, chiar nu cred că merită efortul.

— Eu nu vorbesc despre patru luni sau patru săptămâni sau patruzeci de ani. Eu vorbesc despre viitorul care este incomensurabil.

Ca o uşă trântită drept în nasul meu i-am văzut sinceritatea ieşindu-i prin ochi.

— Vrei să spui că făceai referire la iad şi rai, lucruri de genul ăsta? Haide, doctore!

Încerca să-şi menţină tonul nepăsător, dar era vizibil că-l înfuriasem. Construiserăm relaţia noastră, încet de-a lungul săptămânilor, având la bază înţelegerea că voi „juca corect” cu el. Acest lucru era capital; a spus chiar de vreo câteva ori că eram prima persoană care nu a încercat vreodată să-l păcălească.

— N-am crezut niciodată că tu, dintre toţi oamenii, o să-mi faci una ca asta! Dacă vroiam să aud poveşti din astea cu moartea care nu e sfârşitul, mă duceam la vreun preot vânzător de gogoşi. Ăştia îţi promit aripi şi o harpă şi orice altceva vrei, dacă arunci o bancnotă destul de mare în cutie.

Am tras aer adânc în piept, chinuindu-mi creierul să găsească cuvintele potrivite – sau cel puţin nu cuvintele nepotrivite. Cunoşteam suficient din istoria timpurie a lui Fred ca să ştiu că orice aluzie cât de mică la religie era o injurie pentru el. Părinţii cei mai cruzi din cele trei perechi de părinţi adoptivi cu care a stat alcătuiau un cuplu pios care frecventa biserica, şi considerau că puteau să scoată caracterul ursuz din micuţul băieţel retras în sine prin bătaie.

— Eu nu ştiu nimic despre harpe şi aripi, am spus. Pot doar să-ţi spun ceea ce am observat eu personal după...

M-am oprit, temându-mă să rostesc cuvântul periculos care ar fi putut să dărâme podul încrederii construit între noi.

— După ce am murit – asta începusem să spun.

Dar eu aveam în faţă un om care fusese adesea minţit. Cum i-aş putea împărtăşi lui experienţa capitală a vieţii mele, în aşa fel încât să nu sune ca cea mai mare minciună dintre toate?

— Fred, am început ezitant, doctorii au renunţat şi la mine o dată. Am fost declarat mort şi mi-au tras cearşaful peste cap. Faptul că peste zece minute aproximativ am revenit la viaţă pentru o perioadă mai îndelungată pe pământul acesta este pentru mine doar o paranteză într-o poveste mult mai mare. Despre această poveste mare aş vrea eu să-ţi povestesc, Fred.

Fred şi-a scos pachetul de ţigări şi şi-a aprins ţigara cu o mână tremurândă.

— Îmi ceri să cred că ai aruncat o privire într-un fel de viaţă viitoare? Asta vrei să spui, nu-i aşa – că nu contează dacă viaţa asta este o mizerie pentru că totul se va transforma în miere şi lapte în următoarea?

— Nu-ţi cer să crezi nimic. Eu doar îţi spun ceea ce cred eu. Şi nu am nicio idee cum va fi viaţa următoare. Ceea ce am văzut eu a fost doar – o privire aruncată din uşă, să spun aşa. Dar a fost suficient ca să mă convingă în totalitate în legătură cu două lucruri începând cu acel moment. Unu – conştienţa noastră nu încetează odată cu moartea noastră fizică, ea devenind de fapt mai ascuţită şi mai trează decât a fost vreodată. Şi doi – că felul cum ne petrecem viaţa pe pământ, relaţiile pe care le construim, este mult, infinit mai important decât ne putem da seama.

Vreme de câteva minute bune Fred a fost prea furios pe mine ca să mă privească în faţă.

— Dacă ai fost atât de bolnav pe cât pretinzi, a întrebat el, cu ochii în covorul verde cu maro, de unde ştii că nu delirai?

— Pentru că, Fred, experienţa asta a fost cel mai adevărat lucru, în totalitatea lui, care mi s-a întâmplat vreodată. De atunci încoace, am avut şi şansa de a studia visele şi halucinaţiile. Am avut pacienţi care halucinau. Pur şi simplu nu există asemănări.

— Vrei să spui că tu crezi cu toată sinceritatea că plecăm, fiind tot noi înşine? Dincolo, vreau să spun.

— Pariez cu viaţa mea pe asta. Tot ce am făcut în ultimii treizeci de ani – faptul că am ajuns doctor, că m-am făcut psihiatru, toate acele ore de muncă de voluntariat cu tinerii în fiecare săptămână – toate acestea au legătură cu acea experienţă. Nu cred că delirul ar putea face asta, să guverneze întreaga viaţă a unui om.

— Delirul nu ar putea, acceptă el. Dar dacă a fost doar o iluzie de moment? Dacă ai fost, cum să-ţi spun, ai bătut câmpii de atunci încoace?

— Dacă nu cumva nu sunt nebun, vrei să spui?

Zâmbeam, dar întrebarea era cât se poate de legitimă. Nebunia, în rândul tuturor fiinţelor omeneşti, pare să fie cea mai plauzibilă.

— Asta e o întrebare grea, Fred. Nu cred că vreunul dintre noi poate vreodată să fie sigur că e întreg la cap. Eu am un motiv să cred că sunt, totuşi, datorită testelor pe care m-au pus să le fac aici, la

Universitatea din Virginia înainte să-mi dea voie să profesez ca psihiatru. A trebuit să stau în faţa fiecărui membru senior al comisiei, unul câte unul, şi să răspund la toate felurile de întrebări pe care mi le-au putut pune. Deoarece experienţa prin care am trecut – experienţa morţii şi tot ce s-a întâmplat după aceea – era punctul central al sistemului meu de convingeri, am considerat că au dreptul să ştie despre asta, aşa că le-am povestit. Ce au crezut eminenţii doctori despre asta, nu ştiu, dar după ce m-au ascultat, fiecare dintre ei m-a declarat deopotrivă întreg la cap şi stabil emoţional.

— Ceea ce dovedeşte că doctorii sunt nebuni, spuse Fred, dar zâmbea, primul zâmbet pe faţa lui din momentul în care intrase, şi am ştiut atunci că oricare ar fi reţinerile lui, cel puţin era pregătit să asculte.

Povestea era prea lungă ca să o pot spune într-o şedinţă sau chiar două, dar simţeam că merita, oricât de mult timp ar fi fost necesar pentru asta. Ţinând cont de personalitatea lui Fred, era mai bine să nu încep cu interpretarea mea personală. El avea nevoie să audă întreaga poveste în detaliu, exact aşa cum s-a întâmplat, şi abia apoi să-mi formulez propria mea opinie.

— Nu o să încerc să trag vreo concluzie, Fred. O să încerc doar să descriu ceea ce s-a întâmplat, pas cu pas, din clipa în care am intrat în acel spital al armatei. După aceea, dacă vrei să vorbim despre ce înseamnă asta – pentru mine, pentru tine – o putem face.

— Spitalul armatei? întrebă Fred.

Făcu o socoteală în minte.

— Asta era în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, nu-i aşa? Vrei să spui că ai fost împuşcat?

— Era în timpul războiului, dar nu glonţul a fost cel care m-a răpus.

Am zâmbit cu tristeţe, aducându-mi aminte.

– A fost vremea din vestul Texasului...